

Odnos samohendikepiranja, samopoštovanja i jasnoće pojma o sebi

Josip Burušić, Andreja Brajša Žganec
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

U radu se provjerava u kojoj su mjeri samopoštovanje i jasnoća pojma o sebi povezani s korištenjem samohendikepiranja te razlikuju li se skupine nejednakoga stupnja samopoštovanja i jasnoće pojma o sebi u izraženosti korištenja ovog vida ponašanja. Rezultati dobiveni primjenom Skale samohendikepiranja, Skale samopoštovanja i Skale jasnoće pojma o sebi na uzorku od 481 učenika niza srednjih škola u Hrvatskoj pokazuju kako samopoštovanje i jasnoća pojma o sebi doprinose statistički značajno objašnjenju samohendikepiranja. Pojedinci nižeg samopoštovanja i manje izražene jasnoće pojma o sebi jesu ti koji češće koriste samohendikepiranje, pri čemu se ne javlja statistički značajan interakcijski efekt samopoštovanja i jasnoće pojma o sebi na iskazivanje samohendikepiranja.

Ključne riječi: samohendikepiranje, samopoštovanje, jasnoća pojma o sebi

UVOD

Niz je ponašanja kojima ljudi nastoje održavati vlastito samopoimanje, samovrednovanje ili javnu sliku u očima drugih. U kliničkoj je tradiciji najviše pozornosti posvećeno razmatranju niza psiholoških obrambenih mehanizama, dok je u socijalnopsihologijskoj tradiciji načinima uzročnoga atribuiranja, pristranostima u atribuiranju a nešto kasnije samopredstavljanju, kao pokušaju utjecanja na dojmове drugih predstavljanjem određene slike o sebi. Koncem su 70-ih godina Jones i Berglas (Jones i Berglas, 1978; Berglas i Jones, 1978) opisali jednu od strategija koju ljudi koriste u situacijama kada su suočeni sa stvarnim ili potencijalno prijetećim informacijama po sustav samopoimanja, a ta strategija može predstavljati oblik zaštite i održavanja osobnog i socijalnog samopoštovanja. Nazvali su je samohendikepiranje, koje uključuje niz

ponašanja svjesno korištenih u svrhu lakšeg upravljanja atribucijama o vlastitom uspjehu. Kako navode Berglas i Jones (1978, str. 406) samohendikepiranje odražava ponašanja koja se izvode u svrhu stvaranja pretpostavki za kasniju mogućnost eksternaliziranja neuspjeha i internaliziranja uspjeha.

Samohendikepiranje ima dosta zajedničkih značajki s atribucijskim procesom, no od njega se značajno razlikuje. Midgley i suradnici (1996) drže kako je atribuiranje retrospektivni proces koji slijedi nečiji uspjeh ili neuspjeh, i poduzeto je s ciljem objašnjenja uspjeha ili neuspjeha.

Nasuprot njemu, samohendikepiranje je strategija *a priori*, proaktivno ponašanje poduzeto s ciljem utjecanja na opažanje drugih što je uzrok uspjehu ili neuspjehu. Kako navode ovi autori, ako studenti nakon ispita svojim kolegama objašnjavaju kako nisu mogli dati sve od sebe jer su bili umorni, riječ je o usmjeravanju atribuiranja. Ako, s druge strane, dan ili danima prije ispita namjerno izlaze vani i ne koriste vrijeme za pripremanje, riječ je, po svemu sudeći, o pokušaju da se nedovoljno ulaganje truda iskoristi kao izgovor u slučaju mogućeg neuspjeha. Samohendikepirajućim se ponašanjem *objektivno* smanjuje mogućnost

Svu korespondenciju koja se odnosi na ovaj članak adresirati na Josip Burušić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19/I, 10001 Zagreb
E-mail: Josip.Burusic@pilar.hr

stvarnog postizanja uspjeha, od kojega se ne bježi, već ga se u osnovi priželjkuje. Jer, ako se postigne uspjeh usprkos ometajućem ponašanju, imat će dodatnu vrijednost, što pred drugima, što u vidu povećavanja vlastitog samopoštovanja. Pored toga, u situaciji postojanja sprečavajućih ponašanja, ne pruža se dovoljno mjesta procjeni stvarnih sposobnosti i mogućnosti pojedinca.

U situaciji postojanja samohendikepirajućeg ponašanja okolina najčešće nije u stanju procijeniti koliko je neki neuspjeh posljedica nedovoljnog zalaganja, koliko posljedica sprečavajućih ponašanja, a koliko rezultat pomanjkanja sposobnosti pojedinca. Za pojedinca je to prilično važno jer i u slučaju uspjeha i u slučaju neuspjeha, kratkoročno gledajući, ne gubi previše. Nije, stoga, nimalo čudno što su Higgins i suradnici (1990) samohendikepiranje nazvali paradoksom, koji to (u osnovi) nije, a Jones i Berglas (1978, str. 204) ga opisuju riječima "tko pokušava i ne uspije izgubit će sve. Tko ne uspije, a nije niti pokušao, održava vjerovanje da je poštovan i voljen".

U dosadašnjim je istraživanjima razmatran niz pitanja vezanih uz samohendikepiranje. Od toga je li ono primarno samozaštitnička strategija kojom se nastoji zaštititi sustav poimanja i samopoštovanja u vlastitim očima ili je samohendikepiranje jedna od samopredstavljajčkih strategija usmjerenih na upravljanje opažanjima i dojmovima drugih, odnosno zaštitu socijalnog samopoštovanja (Tice i Baumeister, 1990; Leary i Shepperd, 1986). Pored toga, niz je istraživanja pokušao razmotriti na koje se sve načine samohendikepiranje iskazuje (Berglas i Jones, 1978; Jones i Berglas, 1978; Snyder i Smith, 1982; Smith i sur., 1982; Rhodewalt i sur., 1984; Higgins i Harris, 1988), kakve ima posljedica za osobni i socijalni život pojedinca (Tice i Baumeister, 1990) te koja su to obilježja i karakteristike koje određuju ili samo posreduju u iskazivanju samohendikepiranja (Snyder i sur., 1985; Harris i Snyder, 1986; Ryska i sur., 1998; Ross i sur., 2002).

Kako se samohendikepiranje prema Jonesu i Berglasu (1978) češće iskazuje u onim situacijama kada ljudi nisu sigurni i određeni u pogledu osobnih poimanja, poglavito onih povezanih s kompetencijom, postavlja se pitanje je li ga češće koriste pojedinci koji su kronično neodređeni i nesigurni u svome poimanju. Kako

samopoštovanje i jasnoća pojma o sebi predstavljaju substancijalne pokazatelje osnovnog sustava zamisli o sebi i samopoimanja pojedinca, važno istraživačko pitanje jest u kojoj su mjeri ova obilježja povezana s korištenjem samohendikepiranja. Dosadašnja su istraživanja u nekoliko navrata dovodila u vezu samopoštovanje i samohendikepiranje, s prilično nekonzistentnim rezultatima, poglavito kada je riječ o korištenju samohendikepiranja kod osoba niskog odnosno visokog samopoštovanja (Tice i Baumeister, 1990; Harris i Snyder, 1986; Tice, 1991; Strube i Roemmele, 1985). Na temelju je dosadašnjih spoznaja teško sa sigurnošću reći koja je od ovih skupina više spremna upuštati se u samohendikepiranje, a vjerojatno je najbliža istini Tice (1991) koja smatra da su podjednako spremni koristiti samohendikepiranje i ljudi niskog i ljudi visokog samopoštovanja, pri čemu su im različiti motivi. Takav zaključak ukazuje na mogućnost da niz drugih obilježja posreduje u iskazivanju samohendikepiranja, kao što su jasnoća pojma o sebi, stabilnost samopoštovanja, razina socijalnih vještina i sl.

Konstrukt jasnoće pojma o sebi, koji je objasnila autorica Campbell (Campbell, 1990; Campbell i sur., 1996) predstavlja obilježje koje potencijalno može biti vrlo važan prediktor samohendikepiranja. Ukratko, istraživanja su ove autorice pokazala da premda ljudi većinom imaju jasne predodžbe i pojam o tomu tko i što jesu, ipak se mogu pronaći i prilično postojeće individualne razlike među njima u stupnju u kojemu su njihova "osobna vjerovanja jasno i dobro određena, internalno konzistentna te vremenski stabilna" (Campbell i sur., 1996, str. 141). Drugim riječima, moguće je pronaći razlike među ljudima u jasnoći pojma o sebi. U dosadašnjim istraživanjima jasnoća pojma o sebi nije intenzivnije dovođena u vezu sa samohendikepiranjem, premda se očekivanja o tom odnosu u određenoj mjeri predvidljiva, te je vjerojatnije da su korištenju samohendikepiranja sklonije osobe manje izražene jasnoće pojma o sebi.

No, pored samostalnog utjecaja jasnoće pojma o sebi i samopoštovanja, važno je vidjeti u kojoj mjeri ova obilježja interakcijski utječu na samohendikepiranje, i ako utječu, u kojem je smjeru taj utjecaj. Tu je svakako važno provjeriti je li moguće, na primjer, da osobe izraženije jasnoće pojma o sebi, koje imaju niže samopoštovanje, češće koriste

samohendikepiranje od skupine manje izražene jasnoće pojma o sebi a koja ima više samopoštovanje. Kako su spoznaje o samostalnom utjecaju samopoštovanja nekonzistentne, a onih o utjecaju jasnoće pojma o sebi gotovo da i nema, u ovom se istraživanju htjelo ispitati povezanost navedenih obilježja i samohendikepiranja kao ponašanja. Posebice se željelo vidjeti razlikuju li se skupine različitog stupnja samopoštovanja i jasnoće pojma o sebi u stupnju korištenja samohendikepiranja. Jer uzmu li se u obzir pojedina istraživanja, koja su, na primjer, razmatrala odnos stupnja samopoštovanja i stabilnosti samopoštovanja (Harris i Snyder, 1986) te su pokazala da je stabilnost i neodređenost samopoštovanja ponekad važniji prediktor od stupnja nečijeg samopoštovanja, čini se vrlo važnim razmotriti upravo moguću povezanost jasnoće pojma o sebi, samopoštovanja i samohendikepiranja. Jer, neodređenost u pogledu jasnoće pojma o sebi predstavlja šire konceptualno obilježje, koje, između ostaloga, djelomično uključuje i neodređenost u pogledu samopoštovanja, te će, stoga, dobivene spoznaje o ovim odnosima imati i nešto veću spoznaju vrijednost.

METODA

Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku učenika drugih i trećih razreda nekoliko srednjih škola u Republici Hrvatskoj (Klasične gimnazije u Zagrebu, XI. Gimnazije u Zagrebu, Srednje škole u Zlataru, Tehničke škole u Virovitici, Srednje škole u Vrbovcu, Srednje škole »Tin Ujević« u Kutini te učenika Gimnazije u Varaždinu). U uzorku je ukupno 481 učenik, 198 mladića i 283 djevojaka, prosječne dobi 16,4 godine.

Instrumentarij i postupak prikupljanja podataka

Istraživanje je, kao dio šireg projekta, provedeno tijekom redovne nastave u školama u skupinama do 35 učenika, anonimno, bez prikupljanja osobnih informacija koje služe identificiranju sudionika. Unutar protokola koji su sudionici dobili variran je redoslijed pojavljivanja pojedinih instrumenata.

U istraživanju su rabljeni najpoznatiji i najčešće korišteni instrumenti za mjerenje istraživanih obilježja. Prije formiranja ukupnog rezultata za

neki instrument provjerena je opravdanost takvog postupka zasebnim faktorizacijama, gdje dobiveni rezultati u najvećoj mjeri slijede ranije teoretske konceptualizacije i spoznaje do kojih se došlo u nizu empirijskih istraživanja koja se temelje na uporabi nekog od ovih instrumenata. Razmatrana obilježja operacionalizirana su preko sljedećih instrumenata:

Skala samohendikepiranja (Jones i Rhodewalt, 1982)

Za mjerenje samohendikepiranja korištena je skraćena verzija originalne Skale samohendikepiranja autora Jonesa i Rhodewalta (1982), koja je nastala izdvajanjem 10 najboljih čestica od originalnih 25, a koje su u faktorskim provjerama imale najveću projekciju na prvu latentnu dimenziju. Kako se dosadašnjim istraživanjima pokazalo, korištenje originalne skale u punom formatu praćeno je u pravilu nizom psihometrijskih manjkavosti te su preporuke da se u istraživanjima koriste skraćene verzije ovog instrumenta (vidi Strube, 1986). Primjer čestice ove skale jest "*Izbjegavam ulagati previše truda u natjecateljske aktivnosti, kako ne bih bio jako razočaran ako izgubim ili postignem loš rezultat*". Unutrašnja konzistentnost skale, iskazana Cronbachovom alfa, skromna je i iznosi $\alpha=.64$. Format za odgovore čini skala Likertovog tipa s pet uporišnih točaka.

Skala samopoštovanja (Rosenberg, 1965)

Skala samopoštovanja najpoznatiji je i najčešće korišten instrument za mjerenje općeg samopoštovanja. Ima 10 čestica, od kojih je 5 formulirano u pozitivnom, a 5 u negativnom smjeru, na koje se odgovara na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka. Prije formiranja ukupnog rezultata odgovori na neafirmativnim česticama su obrnuto bodovani na način da viši ukupni rezultat odražava više samopoštovanje. Pouzdanost ove skale iznosi $\alpha=.85$.

Skala jasnoće pojma o sebi (Campbell i sur., 1996)

Skala jasnoće pojma o sebi predstavlja mjeru stupnja u kojem su osobna vjerovanja o sebi, koja netko ima jasno i sigurno određena, internalno konzistentna i stabilna tijekom vremena. Ima 12 čestica, među kojima veće

slaganje s sadržajem 10 čestica upućuje na manju jasnoću pojma o sebi, dok veće slaganje sa sadržajem dvije čestice upućuje na izraženiju jasnoću pojma o sebi. Primjer čestice ove skale jest «*Kada bih trebao nekome opisati tko sam ja, taj bi se opis mogao mijenjati iz dana u dan*». Kako bi viši ukupni rezultat koji netko postiže na ovom instrumentu odražavao izraženiju jasnoću pojma o sebi, obrnuto su bodovani rezultati na deset neafirmativnih čestica. Format za odgovore je skala Likertovog tipa s pet uporišnih čestica, a unutarnja konzistencija što ju čini 12 čestice skale iskazana Cronbachovom alfa iznosi $\alpha=.83$.

REZULTATI

U Tablici 1 prikazani su iznosi koeficijenta korelacije između samohendikepiranja, samopoštovanja, jasnoće pojma o sebi i spola ispitanika.

Tablica 1. Povezanost samohendikepiranja, samopoštovanja, jasnoće pojma o sebi i spola (N=481)

	1	2	3
Samohendikepiranje	-		
Samopoštovanje	-,42**	-	
Jasnoća pojma o sebi	-,50**	,54**	-
Spol ispitanika	,16**	-,06	-,08

** $p<.01$

Samohendikepiranje je najviše povezano s jasnoćom pojma o sebi ($r=-.50$, $p<.01$), na način da manje izražena jasnoća pojma o sebi povećava iskazivanje samohendikepiranja, a najmanje s spolom ispitanika ($r=.16$, $p<.01$), gdje žene izraženije koriste samohendikepiranje od muškaraca. Povezanosti samohendikepiranja i samopoštovanja je negativna ($r=-.42$, $p<.01$),

što govori da osobe nižeg samopoštovanja izraženije koriste samohendikepiranje od osoba višeg samopoštovanja. Izračunavanje stupnjevite regresijske analize samohendikepiranja na samopoštovanje, jasnoću pojma o sebi i spol ispitanika pokazalo je da je ovim trima obilježjima moguće objasniti 29% varijance samohendikepiranja ($R=.54$; $F_{(3,477)}=65.3$, $p<.01$). Sva tri prediktora imaju statistički značajan doprinos pri čemu je doprinos spola skroman te se njegovim izostavljanjem iz regresijskog modela zanemarivo smanjuje postotak objašnjenja varijance ($R=.53$; $F_{(2,478)}=92.0$, $p<.01$).

Kako bi se vidjelo postoje li razlike u intenzitetu korištenja samohendikepiranja u skupinama različitim s obzirom na samopoštovanje i jasnoću pojma o sebi, kategorizirali smo sudionike istraživanja u one nižeg i višeg samopoštovanja te izraženije i manje izražene jasnoće pojma o sebi temeljem vrijednosti medijana za pojedinu skalu. Broj rezultata u pojedinoj od ovih skupina te prosječne vrijednosti skupina na Skali samohendikepiranja prikazane su u Tablici 2.

Statističku važnost razlika među ovim skupinama u korištenju samohendikepiranja testirali smo trosmjernom analizom varijance ($2 \times 2 \times 2$), u kojoj prvu nezavisnu varijablu predstavlja samopoštovanje (niže - više), drugu nezavisnu varijablu jasnoća pojma o sebi (manje izražena - više izražena) a treću spol ispitanika (muškarci - žene). Dobiveni rezultati analize varijance kazuju kako postoji statistički značajna razlika između skupina nižeg i višeg samopoštovanja ($F_{(1,473)}=27.3$, $p<.05$), između skupina manje i više izražene jasnoće pojma o sebi ($F_{(1,473)}=38.7$, $p<.05$), dok se statistički značajna razlika ne između muškaraca i žena u samohendikepiranju ($F_{(1,473)}=3.59$, $p>.05$). Dvostruki i trostruki interakcijski efekti ovih obilježja nisu statistički značajni, osim interakcijskog efekta samopoštovanja i spola koji se jedino pokazao statistički značajnim ($F_{(1,473)}=8.12$, $p<.05$). Drugim riječima, samohendikepiranje se izraženije iskazuje kod osoba manje jasnoće pojma o sebi, nižeg samopoštovanja, a posebice kod žena nižeg samopoštovanja.

Tablica 2. Prosječni rezultati u iskazivanju samohendikepiranja skupina različitih po samopoštovanju, jasnoći pojma o sebi i spolu (N=481)

		Samopoštovanje						
		Niže			Više			
		M	Sd	N	M	Sd	N	
Jasnoća pojma o sebi	Manja	Muškarci	32,4	4,77	70	31,8	5,04	22
		Žene	34,6	4,04	117	29,7	6,33	25
	Izraženija	Muškarci	28,9	4,85	49	27,1	5,50	57
		Žene	31,5	5,03	62	28,3	4,69	79

RASPRAVA

Doprinos samopoštovanja i jasnoća pojma o sebi u objašnjenju je samohendikepiranja statistički značajan, na način koji je konceptualno predvidljiv i očekivan. Pojedinci nižeg samopoštovanja i oni manje izražene jasnoće pojma o sebi spremniji su koristiti oblike ponašanja koje je moguće označiti kao samohendikepiranje. Kao ključni razlog i objašnjenje zašto je tomu tako moguće je navesti mišljenje Tice (1991) koja naglašava općenito izraženiju nesigurnost i neodređenost u prijetećim situacijama osoba nižeg samopoštovanja, te je moguće da je samohendikepiranje jedno od zaštitničkih ponašanja ove skupine. U mišljenju ove autorice implicirana je mogućnost postojanja statistički značajnog interakcijskog efekta samopoštovanja i jasnoće pojma o sebi na iskazivanje samohendikepiranja, što se nije potvrdilo rezultatima ovog istraživanja. Kao što se može vidjeti, skupina nižeg samopoštovanja spremnija je koristiti samohendikepiranje neovisno o razini njihove određenosti i sigurnosti u vlastiti sustav samopoimanja, operacionalizirane preko konstrukta jasnoće pojma o sebi. Isto tako, neodređenost u pogledu pojma o sebi samostalno doprinosi objašnjenju korištenja samohendikepiranja čime su se na empirijski izveden način potvrdile pretpostavke Jonesa i Berglasa (1978), Snydera i Smitha (1982). Pored toga, rezultati ovog istraživanja upućuju na zaključak kako je po svemu sudeći riječ o dispozicijskoj tendenciji a ne o situacijski uvjetovanom ishodu, kako su sugerirali Harris i Snyder (1986), jer je njihov zaključak bio da je skupina koja je neodređena

po pitanju samopoštovanja spremnija koristiti samohendikepiranje samo u situaciji ako postoji povratna informacija o učinku osobe.

U razmatranju utjecaja jasnoće pojma o sebi na iskazivanje samohendikepiranja svakako je važno i mišljenje autorice Self (Self, 1990), koja drži da prije nego što će uopće doći do samohendikepiranja kao oblika ponašanja, mora postojati pojam o sebi čijoj zaštiti samohendikepiranje služi. Ako netko ima izraženiju jasnoću pojma o sebi, čvrsto uvjerenje tko i što jest, nema potrebu samohendikepiranjem štititi vlastiti pojam o sebi. Osobe koje su neodređene i nejasne u pogledu pojma o sebi samohendikepiranjem prividno štite sustav osobnih informacija o sebi. Naravno, objašnjenje ove autorice polazi od toga da je povezanost između jasnoće pojma o sebi i važnosti pojma o sebi malena, ima li se u vidu da se samohendikepiranje koristi u slučaju potencijalnih prijetnji važnom aspektu pojma o sebi. U tom pogledu trebalo bi svakako u istraživanjima koja slijede detaljnije razmotriti u kojem odnosu stvarno jesu jasnoća i važnost pojma o sebi.

Povezanost je nižeg samopoštovanja i samohendikepiranja moguće promatrati i u kontekstu posredovanja nekih drugih obilježja pojedinca. Moguće je pretpostaviti kako potreba za socijalnim odobravanjem, koja u većoj mjeri karakterizira osobe nižeg samopoštovanja, jest ta koja doprinosi korištenju samohendikepiranja u ovoj skupini. Također, vrlo je izvjesno izraženije prevladavanje negativnih afekata u ovoj skupini, koji onda značajno doprinose javljanju spremnosti za korištenje samohendikepiranja. Rhodewalt (1990) navodi i metodološki razlog, koji moguće doprinosi

većoj povezanosti nižeg samopoštovanja i samohendikepiranja, a vezan je uz sadržaj čestica Skale samohendikepiranja, koje su djelomično formulirane na način da opisuju neugodna iskustva, nedostatke osobe i osobne neuspjehe. Kako je to repertoar ponašanja koji više karakterizira osobe nižeg samopoštovanja, moguće je da je ta povezanost i rezultat postojanja utjecaja metode ispitivanja, odnosno dijelom posljedica zajedničke varijance metode koju dijele ova dva instrumenta.

U cjelovitom vrednovanju rezultata i spoznaja ovog istraživanja potrebno je svakako voditi i računa o uzorku sudionika, odnosno o tomu da je riječ o srednjoškolicima uključenim u formalni sustav obrazovanja. U takvoj populaciji dolazi do određene pogreške u podjeli na skupine nižeg i višeg samopoštovanja, ima li se u vidu opća distribucija samopoštovanja u populaciji, što je problem na koji su također u svome razmatranju ukazali Baumeister i sur. (1989). Kada bi istraživanje bilo provedeno sa skupinom istinski niskog samopoštovanja, karakteriziranom i pratećim kliničkim simptomima, mogle bi se očekivati izraženije i ekstremnije razlike između ovih skupina. Vjerojatno bi se tada pokazalo točnim ono što navodi Rhodewalt (1990) da oni koji imaju izraženo negativnu sliku o sebi, nemaju previše potrebe samohendikepiranjem zaštititi ono čega u osnovi nemaju.

LITERATURA

- Baumeister, R.F., Tice, D.M. i Hutton, D.G. (1989). Self-presentational motivations and personality differences in self-esteem. *Journal of Personality*, 57, 547-579.
- Berglas, S. i Jones, E.E. (1978). Drug choice as a self-handicapping strategy in response to noncontingent success. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 405-417.
- Campbell, J.D. (1990). Self-esteem and the clarity of the self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 538-549.
- Campbell, J.D., Trapnell, P.D., Heine, S.J., Katz, I.M., Lavallee, L.F. i Lehman, D.R. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 141-156.
- Harris, R.N. i Snyder, C.R. (1986). The role of uncertain self-esteem in self-handicapping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 451-458.
- Higgins, R.L. (1990). Self-handicapping: Historical Roots and Contemporary Branches, U: R.L Higgins, C.R. Snyder i S. Berglas (Ur.). *Self-Handicapping: The Paradox That Isn't* (str. 1-35), New York: Plenum.
- Higgins, R.L. i Harris, R.N. (1988). Strategic "alcohol" use: Drinking to self-handicap. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 6, 191-202.
- Higgins, R.L., Snyder, C.R. i Berglas, S. (1990). *Self-Handicapping: The Paradox That Isn't*. New York: Plenum.
- Jones, E.E. i Berglas, S. (1978). Control of attributions about the self through self-handicapping strategies: The appeal of alcohol and the role of underachievement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 200-206.
- Jones, E.E. i Rhodewalt, F. (1982). *The self-handicapping scale*, (neobjavljeni rukopis, zadnja verzija skale dostupna je na adresi drugog autora, Department of Psychology, University of Utah) ili <http://www.psych.utah.edu/rhodewalt/SelfDescriptionInventory.htm>).
- Leary, M.R. i Shepperd, J.A. (1986). Behavioral self-handicaps versus self-reported handicaps: A conceptual note. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1265-1268.
- Midgley, C., Arunkumar, R. i Urdan, T.C. (1996). "If I don't do well tomorrow, there's a reason": Predictors of adolescents' use of self-handicapping strategies. *Journal of Educational Psychology*, 88, 423-434.
- Rhodewalt, F., Saltzman, A.T. i Wittmer, J. (1984). Self-handicapping among competitive athletes: The Role of practice in self-esteem protection. *Basic and Applied Social Psychology*, 5, 197-209.
- Rhodewalt, F. (1990). Self-handicappers: Individual differences in the preference for anticipatory self-protective acts. U: R. Higgins, C.R. Snyder i S. Berglas (Ur.), *Self-Handicapping: The Paradox*

- That Isn't* (str. 69-106). New York: Guilford Press.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Ross, S.R., Canada, K.E. i Rausch, M.K. (2002). Self-handicapping and the Five Factor Model of personality: mediation between Neuroticism and Conscientiousness. *Personality and Individual Differences*, 32, 1173-1184.
- Ryska, T.A., Yin, Z. i Cooley, D. (1998). Effects of trait and situational self-handicapping on competitive anxiety among athletes. *Current psychology: Developmental, learning, personality, social*, 17, 48-56.
- Self, E.A. (1990). Situational Influences of Self-handicapping. U: R. Higgins, C.R. Snyder i S. Berglas (Ur.). *Self-Handicapping: The Paradox That Isn't* (str. 37-65). New York: Guilford Press.
- Smith, T.W., Snyder, C R. i Handelsman, M M. (1982). On the self-serving function of an academic wooden leg: Test anxiety as a self-handicapping strategy. *Journal of Social and Personality Psychology*, 42, 314-321.
- Snyder, C.R. i Smith, T.W. (1982). Symptoms as self-handicapping strategies: The virtues of old wine in a new bottle. U: G. Weary i H.L. Mirels (Ur.). *Integrations of Clinical and Social Psychology* (str. 104-127). New York: Oxford University Press.
- Snyder, C.R., Smith, T.W., Augelli, R.W. i Ingram, R.E. (1985). On the self-serving function of social anxiety: Shyness as a self-handicapping strategy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 970-980.
- Strube, M.J. i Roemmele, L.A. (1985). Self-enhancement, self-assessment, and self-evaluative task choice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 981-993 .
- Strube, M.J. (1986). An analysis of the Self-Handicapping Scale. *Basic and Applied Social Psychology*, 7, 211-224.
- Tice, D.M. i Baumeister, R.F. (1990). Self-esteem, self-handicapping, and self-presentation: the strategy of inadequate practice. *Journal of Personality*, 58, 443-464.
- Tice, D.M. (1991). Esteem protection or enhancement? Self-handicapping motives and attributions differ by trait self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 711-725.

Self-handicapping, self-esteem and clarity of self-concept

Josip Burušić, Andreja Brajša Žganec
Institute of social sciences Ivo Pilar, Zagreb

In this paper, the extent to which self-esteem and clarity of self-concept are linked to the use of self-handicapping is investigated as well as whether groups with different degrees of self-esteem and clarity of self concept differ in the expression of this type of behaviour. The results obtained using the Self-handicapping scale, Rosenberg Self-esteem scale and the Self-concept clarity scale on a sample of 481 secondary school students in Croatia shows how self-esteem and the clarity of self-concept contribute to a statistically significant explanation of self-handicapping. Individuals with lower self-esteem and less articulated clarity of self concept more often use self-handicapping. However, there is no statistically significant interactive effect of self-esteem and the clarity of self concept in the manifestation of self-handicapping.

Keywords: self-handicapping, self-esteem, clarity of self-concept